

INTERVIEW EVA MARIA STAAL

HUIDIG WAPEN: PLANTENSPUIT

Twee prijzen won Eva Maria Staal met 'Probeer het mortuarium'. Voordat ze ging schrijven, werkte ze in de wapenhandel. 'Ik heb wel veertig levens geleid.'

DOOR PADU BOERSTRA FOTO'S KRIJN VAN NOORDWIJK

NET VOORBIJ DE PARKEERPLAATS aan de achterkant van station Houten staat een kleine, energieke vrouw enthousiast te zwaaien: Eva Maria Staal komt me ophalen van de trein. Haar auto, een oud model Honda Civic vormt nogal een contrast met het grote vrijstaande huis waarvan we even later de oprit oprijden, en dat ze bewoont met haar man en dochter van twaalf. Binnen gaat ze onmiddellijk naar de keuken en spreekt ze onderwijl de hond toe die vergeefs om kaas bedelt.

Eva Maria Staal, niet haar echte naam, won vorig jaar met *Probeer het mortuarium* de Schudwiprijs voor het beste spannende debuut, en dit jaar kwam daar nog de Lucy B. en C.W van der Hoogtprijs voor het beste literaire debuut bij. Het verhaal over een brave huismoeder, Eva Maria Staal, die terugkijkt op een woest leven in rokende brandhaarden van Grozny tot Pakistan, viel op: niet alleen beschrijft het de wereld van de illegale wapenhandel, maar ook kwam de schrijfster er volmondig voor uit dat zij zelf in de wapenhandel had gezeten. Een pseudoniem, en het feit dat ze aanvankelijk niet op de foto wilde, maakte het er alleen maar geheimzinniger op. Maar was het wel wapenhandel, is ze niet eigenlijk een spionne, van het James Bond-achtige soort?

Staal moet erom grinniken. Geeft niet echt antwoord. 'Ik ken wel mensen uit dat circuit.' Ze vertelt dat het achteraf gezien niet handig was om de hoofdpersoon van het boek dezelfde naam als de schrijfster ervan te geven. 'Nu denken mensen dat ik, net als de hoofdpersoon, in de illegale wapenhandel heb gezeten. Terwijl mijn werk gewoon bestond uit legale handel.' Gewoon? 'Nou ja, het is natuurlijk

wel een rare tak van sport. Die zit heel dicht tegen illegale praktijken aan. Bovendien is er nog een groot grijs gebied, waar ik het nodige van heb meegekregen. Je ziet een hoop.' Ze vindt het hypocriet dat velen daar zo afkeurend over doen. 'De Nederlandse regering verdient er jaarlijks een miljard euro mee, daarmee zijn we nummer vijf op de wereldranglijst. Je mag in Nederland geen wapens exporteren, maar wel onderdelen van wapens. En dan staat in België de assemblagefabriek waar ze in elkaar worden gezet.'

Toch kijkt ze niet zonder gemengde gevoelens terug op die roerige periode. Het boek is daar de neerslag van. In korte staccatozinnen wordt schijnbaar achteeloos verslag gedaan over gruwelijke zaken die de wapenhandelaarster op haar pad tegenkomt. Moord, kindhandel, de totale vernietiging van Tsjetsjenië. Gretig vraagt Staal: 'Wat vond je er nou van? Waarover gaat het volgens jou?' 'Over geweten,' antwoord ik. 'Volgens mij is het een anti-oorlogsboek.'

'Ja. Het gaat over keuzes. Misschien wel over schuldgevoel. Maar ik ontdekte dat het onderscheid tussen goed en kwaad lastig is. Hoe vaak wordt er niet kwaad gedaan, met goede bedoelingen? En andersom dacht mijn baas op een gegeven moment écht dat hij vrede en stabiliteit kon bewerkstelligen door het ene land wel van wapens te voorzien, en het andere niet.'

Dan speel je bijna voor god.

'Dat is ook zo. En waar natuurlijk de crux zit: hij verdiende er wel geld mee, het was niet belangeloos. Maar zo simpel als de meeste mensen denken dat het ligt, is het niet. Dat gold voor mij natuurlijk ook toen ik daar kwam werken.'

Hadden jullie het daarover?

'Nee. Iemand vroeg eens: waren jullie blij als het oorlog werd? Dat vond ik een stomme vraag, hoe kun je dat nou denken? Een begrafenisondernemer is toch ook niet blij als er iemand is overleden? Ik denk niet dat hij zich afvraagt of het netjes is om te profiteren van het verdriet van een ander. Hij doet gewoon zijn werk, hij doet het goed, en daar verdient hij aan. Wel kwamen er op een gegeven moment vragen op me af.'

Wat was het omslagpunt?

'Ik kreeg een kind, we adopteerden een meisje uit China. Toen ik haar eenmaal had, vond ik het wel moeilijk om dat werk te blijven doen. De verantwoordelijkheid voor een kind is de hel en de hemel. Je kijkt totaal anders naar de wereld. Een kind kan niet voor zijn welzijn zorgen, dat moet jij doen.'

Ze stopt even. 'Kom, we gaan lekker aan tafel zitten.' Ze veegt een kat van tafel, kijkt argwanend naar de bedelende hond. Pakt een plantenspuit, richt die op zijn neus. Lacht: 'Ik hoef hem alleen maar te laten zien en dan stopt hij al.'

FAVORIETEN

Truman Capote *In cold blood*
Raymond Chandler *The long goodbye*
Roel Janssen *De tiende vrouw*
Patricia van Mierlo *De namen van Maria*
Tupla Mourits *Speeddate*
Joop van den Broek *Parels voor Nadra*
Geert van der Kolk *Noordtij*

Huidig wapen: plantenspuit.

‘Ja! Niets meer van over, van die heldin van weleer.’

De wapenhandelaarster ging in literatuur. Hoe was die overgang?

‘Voor mij is het soms moeilijk om niet op allerlei tenen te trappen. Ze lijken zo kwetsbaar, die schrijvers, ik ben almaar bang ze aan het schrikken te maken. Misschien is het ook wel dat Rotterdamse. Ik kom uit een arbeidersgezin, allemaal jongens, we waren enorme voetbalfans. Als Feijenoord verloor, schildte mijn moeder minder aardappels. Dan hadden we toch geen honger. Maar ik benijd het soms ook hoor, die sterke binnenwereld. Mensen die al lang bezig zijn met schrijven, hebben een andere kijk op de wereld dan ik. Ik ben toch meer van het fysieke, van de buitenwereld. Mijn boek is verhalend, en nu wil ik leren om sfeerbeschrijvingen te maken, en dialogen. Kleine dingen, zoals een tikkende klok, heel nauwkeurig te beschrijven. Die vaardigheid past denk ik niet bij me, toch wil ik dat wel kunnen. Daarom schrok ik eerste instantie ook toen ik die thrillerprijs won. Ik was er ontzettend blij mee, maar was ook bang voortaan in een hoek te worden gedrukt, alleen nog spannende boeken te kunnen schrijven. Ik wil me scherper ontwikkelen.’

Het lijkt of je alles wilt kunnen doen.

‘Ik hou wel van een wedstrijdje. Het leven is te kort, ik zou nog zoveel willen doen. Ik heb veel interesses, vind bijna iedereen leuk. Soms lijkt het of ik wel veertig levens heb geleid. Ik ga geen moeilijkheden uit de weg, wat niet betekent dat ik een *thrillseeker* ben. Spanning opzoeken is niet moeilijk, dat is alleen iets tarnten en geen respect hebben voor het leven. Complicerende dingen zijn het kiezen voor een man, een kind, een huisdier zelfs. Dat vormt je. Je kunt relatieloos het leven door, maar dan verander je niet. Je loopt het risico dat je eraan kapotgaat, maar dan heb je in elk geval iets geleerd. En je best gedaan. Je wilt toch als je dood bent, als een ander mens je kist in, nietwaar?’

Gaat je boek ook daarover?

‘Ik had het nooit gedacht, heb zelfs een ontstellende hekel aan egodocumenten, maar gaandeweg het schrijven had het wel therapeutisch effect. Met mijn baas had ik een heel ambigue relatie in die jaren. Je gaat om met iemand die eigenlijk oorlog veroorzaakt, en toch hield ik van hem – platonisch. Dat wilde ik helder krijgen. Ik vond het een opluchting toen bleek dat ik daar geen antwoord op hoefde te geven. Dat bleek toen ik het boek af had: het is in het boek ongezegd gebleven, en

DE SCHRIJFSTER 'ZE LIJKEN ZO KWETSBAAR, DIE SCHRIJVERS, IK BEN BANG ZE AAN HET SCHRIKKEN TE MAKEN'

dat mag ook. Zo werkt dat dus kennelijk, veel blijft in het leven ongezegd.’

En tegenover je kind? Hoe vertel je zoiets?

‘Mensen hebben het over schuldbesef jegens het kind in dit boek, maar ik heb me nooit schuldig gevoeld over het feit dat ik in wapens heb gehandeld. Waar ik mee zat: op het moment dat ik als moeder zeg dat ik dat werk heb gedaan, verliest het kind zijn onschuld. Sommige kinderen verliezen die als hun ouders gaan scheiden, of als hun konijn doodgaat. Ik wist: mijn kind verliest haar onschuld op het ogenblik dat ik dat vertel. En ik ben god, want ik ga bepalen wanneer ik dat ga zeggen. Ik wilde aanvankelijk

dat moment zo lang mogelijk uitstellen, omdat ik dacht: hoe ouder ze is, hoe beter ze het begrijpt. Maar toen ik erover nadacht, realiseerde ik me: hoe jonger je leert dat mensen niet zo mooi zijn als ze lijken, of dat er vaker oorlog is dan vrede, en dat dat niet fout is, en ook niet goed, hoe langer je daarmee je voordeel kunt doen. Zij was al vrij ontvankelijk voor dat denkbeeld, want ze was als baby in China te vondeling gelegd, en dat wist ze. Zij weet: *shit happens*, maar ze weet ook dat dat geen beletsel hoeft te zijn voor een gelukkig leven.’

Eva Maria Staal, ‘*Probeer het mortuarium*’, Nieuw Amsterdam, 192 pagina’s, € 15,95